

Poročilo o delu
RDO Postojnska jama - Zeleni kras
za leto 2024

Uvod	3
Razvojne aktivnosti	4
Projekt SEISMEC	4
Projekt LIBECCIO	5
Projekt PROMONT	6
Promocijske aktivnosti	8
Promocija turistične destinacije Zeleni kras v letu 2024 (STO)	8
Vključitev destinacije Zeleni kras v turistični vodnik <i>Petit Futé</i>	9
Image katalog destinacije Zeleni kras	9
Sejmi in predstavitve	10
Promocijski Katalog regijskih izdelkov Zelenega krasa	13
Druge promocijske aktivnosti	14
Organizacijske aktivnosti	15
Prenova grafične podobe znamke Zeleni kras	15
Čezmejna borza lokalnih ponudnikov Zeleni kras	16
Zelena shema slovenskega turizma	18
Festival Divje hrane Zeleni kras	20
Odzivi in zbiranje pripomb na predlog zakona o gostinstvu	22
Predstavitev primerov dobre prakse Zeleni kras na OECD delavnici Building stronger tourism destinations	23
Dostopni turizem – turizem za vse	24
Festival Koline na Zelenem krasu 2024	25
Študijska tura Okusi Posavja za turistične ponudnike destinacije Zeleni kras	28
Akademija RRA: Povezovanje regionalnega razvoja in upravljanja destinacije	29
Mednarodni dan turističnih vodnikov 2024	29
Lokalni turistični vodniki	30
Poenotenje Odloka o lokalni turistični vodniški službi na turističnem območju Zeleni kras	30
Turistični utrip destinacije Zeleni kras	34
Prihodi in nočitve	34
Incoming turistična agencija Zeleni kras	34

Leto 2024 je bilo za Regionalno destinacijsko organizacijo (RDO) Postojnska jama – Zeleni kras zaznamovano z intenzivnimi aktivnostmi na področju turističnega razvoja, promocije destinacije, izobraževanj, povezovanja deležnikov in trajnostnih iniciativ. V sodelovanju z občinami Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna, kot tudi s ključnimi partnerji v turizmu, smo izvajali programe, ki so prispevali k večji prepoznavnosti destinacije, izboljšanju turistične infrastrukture ter dvigu kakovosti storitev.

Med osrednje dejavnosti, ki smo jih izvedli, sodijo promocijske aktivnosti na različnih offline in online dogodkih, priprava gradiv ter promocijskega materiala. V skladu z zastavljeno strategijo destinacije na področju razvoja turizma smo v letu 2024 začeli in dokončali prenovu znamke Zeleni kras, kjer smo s posodobljeno grafično podobo in vzpostavitvijo hierarhije znamke postavili nove temelje za nadaljnji razvoj destinacijske znamke Zeleni kras.

Poleg promocije smo posebno pozornost namenili izobraževanju in usposabljanju turističnih deležnikov. Organizirali smo več specializiranih delavnic za gostinske ponudnike, ki so bile namenjene uporabi divjih rastlin v kulinariki, pripravi divjačinskih jedi trajnostnemu gastronomskemu razvoju ter povezavi novih pristopov v kuhinji na temo kolin. Festival Divje hrane Zeleni kras in Festival Koline na Zelenem krasu sta kot dva krovna kulinarična dogodka regije ponovno povezala strokovnjake, lokalne pridelovalce in gostince ter ponudila edinstvena kulinarična doživetja v naši destinaciji Zeleni kras.

Poudarek smo namenili tudi vzpostavitvi in profesionalizaciji turističnega vodenja na destinaciji. Po usklajevanju smo v vseh šestih občinah sprejeli Odlok o lokalni turistični vodniški službi na območju Zelenega krasa, ki določa pogoje, usposabljanje in sistem vodenja za lokalne turistične vodnike.

Trajnostni razvoj je bil še naprej ena od ključnih prioritet. Nadaljevali smo z aktivnostmi za na področju Zelene sheme slovenskega turizma (Slovenia Green Destination) za destinacijo Zeleni kras in posamične občine, kar potrjuje našo zavezanost trajnostnemu turizmu. Poleg tega smo razvijali projekte za izboljšanje kolesarske infrastrukture, digitalizacijo turistične ponudbe in vključevanje lokalnih ponudnikov v trajnostne poslovne modele.

Poročilo zajema podrobnejši pregled vseh izvedenih aktivnosti, pri čemer je v ospredju celostni razvoj in promocija turizma na območju Zelenega krasa. Izvajanje teh aktivnosti je bilo mogoče zaradi učinkovitega sodelovanja občin, turističnih ponudnikov, strokovnih institucij in

destinacijskih partnerjev, kar predstavlja močno osnovo za nadaljnji razvoj regije kot trajnostne in butične turistične destinacije.

Razvojne aktivnosti

Na področju priprave projektnih predlogov in sodelovanja na državnih in mednarodnih razpisih, smo bili na destinaciji Zeleni kras vključeni v številne aktivnosti. Pripravili in oddali smo projektne predloge:

- InnoLivingLAB4SV (Central EU, *status: v potrjevanju*)
- Regijska kartica Zeleni kras (LAS Med Snežnikom in Nanosom, *status: potrjen*)
- Promocija destinacije Zeleni kras (STO, *status: potrjen, izveden in zaključen*)
- Cross-Re TOUR (COSME ARCTUR, *status: oddan*)

Poleg oddanih predlogov projektov smo v letu 2024 izvedli številne usklajevalne sestanke glede odprtih razpisov, med njimi je najpomembnejši program Interreg Slovenija-Hrvaška (priprava 4 projektnih predlogov na rok za razpise v februarju 2025) ter program Erasmus+.

Poleg priprave novih projektnih predlogov, smo izvajali 4 večje projekte na področju turizma destinacije Zeleni kras:

- SEISMEC (Horizon)
- LIBECCIO (Interreg Euro-Med)
- PROMONT (Interreg Adrion IPA)
- Promocija destinacije Zeleni kras (STO)

Projekt SEISMEC

RRA Zeleni kras je v okviru projekta SEISMEC na območju Nanosa, Rakovega Škocjana, Snežnika, Planinskega polja, Pivških presihajočih jezer in še nekaterih drugih mestih destinacije Zeleni kras postavila infrardeče števec, ki beležijo število prehodov in smer gibanja pohodnikov. Gre za pilotno aktivnost vzpostavitve »dashboarda«, ki bo s prikazovanjem različnih vrst podatkov olajšal delo načrtovalcev in upravljavcev aktivnosti v naravi. Z informacijami o najbolj obiskanih poteh bodo tako lahko bolje upravljali z naravnim okoljem. Na RRA poudarjajo, da so pridobljeni podatki popolnoma anonimni.

Na terenu so poleg zanimanja zaznali tudi skrb mimoidočih zato zagotavljajo, da ne gre za kamere ali sledenje telefonom. Prav tako ne želijo uvajati vstopnine, kot se bojijo nekateri obiskovalci. »Naš namen je z izboljšanimi podatki in informacijami boljše upravljati z naravnim okoljem in ponuditi ter razviti dodatne vsebine na lokacijah. Zanima nas, koliko in katere poti v naravi so najbolj uporabljane, kdaj in v katerih smereh, kot na primer pri vzponu na Nanos,« je povedal Dejan Iskra. Na ta način bodo lahko, kadar bodo zaznali gnečo na neki točki, poskusili del ljudi smiselno preusmeriti na drugo zanimivo lokacijo. Na podlagi podatkov pa bodo lahko tudi lažje ustvarjali dodatne turistične vsebine.

Avtomatske merilne naprave so namestili na planinske poti in v druga naravna okolja naše regije – na območje Nanosa, Snežnika, Planinskega polja, Krajinskega parka Pivških presihajočih jezer, Slivnice, Rakovega Škocjana ter ob slap Sušec in partizansko bolnico Zalesje. Kot je povedal Iskra, pa načrtujejo še dodatni dve merilni mesti v Loški dolini.

Pilotna aktivnost poteka v sklopu projekta SEISMEC, ki ga sofinancira Evropska komisija preko programa Horizon. Upravljalci bodo lahko na spletnih orodjih poleg podatkov merilnih števec spremljali tudi ažurne dnevne podatke o številu in gibanju prenočitev ter prihodov v regijo, številu ponudnikov, vremenu, prometu in ostalem dogajanju v regiji.

Projekt LIBECCIO

LIBECCIO (sustainabiLity of tourism By Enhancing Cooperation and dligital transfOrmation) je mednarodni projekt, financiran v okviru programa Interreg Euro-MED. Njegov cilj je izboljšanje upravljanja turističnih destinacij s poudarkom na trajnosti, odpornosti na tveganja in digitalni preobrazbi. Projekt združuje partnerje iz različnih evro-sredozemskih držav, ki sodelujejo pri oblikovanju rešitev za bolj trajnostno upravljanje turizma.

Glavni cilji projekta:

- Trajnostno upravljanje destinacij: Razvoj politik, ki temeljijo na podatkih za zmanjšanje okoljskih vplivov in izboljšanje turističnih storitev.
- Digitalna preobrazba: Implementacija inovativnih orodij za podporo odločanju, vključno z analizo velikih podatkov in uporabo digitalnih platform.
- Spodbujanje sodelovanja: Krepitev sodelovanja med lokalnimi skupnostmi, podjetji in upravljavci destinacij za celostni razvoj turizma.

RRA Zeleni kras ima ključno vlogo v projektu, saj deluje na področju izboljšanja trajnostnega razvoja turizma na območju Zelenega krasa. Njihove glavne naloge v okviru projekta LIBECCIO vključujejo:

- Vzpostavitev živega laboratorija (Living Lab): Na območju Zelenega krasa je vzpostavljen sistem za zbiranje in analizo turističnih podatkov. Ta laboratorij omogoča testiranje novih strategij za trajnostno upravljanje turizma.
- Digitalizacija procesov: Implementacija digitalnega sistema za podporo upravljanju destinacij (DMSS), ki vključuje kazalnike trajnosti, analitiko podatkov in simulacije učinkov turističnih politik.
- Promocija trajnostnega turizma: Razvijanje strategij in programov za usklajevanje gospodarskih, okoljskih in družbenih ciljev turizma v regiji.
- Usposabljanje deležnikov: Organizacija delavnic in izobraževanj za lokalne turistične ponudnike z namenom prenosa znanja in izboljšanja konkurenčnosti na turističnem trgu.

Projekt PROMONT

Projekt PROMONT se osredotoča na podeželska območja Adrion regij z gorskim reliefom, za katera je značilna edinstvena biotska raznovrstnost, ki jo ogroža nenadzorovano prekomerno izkoriščanje virov, netrajnostne gospodarske dejavnosti in sezonski množični turizem, ki so povzročili onesnaženje in splošno izgubo biotske raznovrstnosti.

Splošni cilj projekta PROMONT je zaščititi in ohraniti občutljive in bogate ekosisteme jadranskih/jonskih gora s spodbujanjem ukrepov za regeneracijo okolja, ki vključujejo in krepijo lokalne skupnosti in deležnike.

PROMONT želi spodbujati pozitivno spremembo miselnosti o človeški prisotnosti in njeni povezavi z gorsko biotsko raznovrstnostjo: biotska raznovrstnost in lokalne skupnosti bodo imele koristi od uspeha ukrepov, ki jih izvaja PROMONT, kratkoročno in dolgoročno.

V letu 2024 smo izvajali začetne aktivnosti, predvsem usklajevanje proračuna, aktivnosti in usmeritev JS glede samega projekta. V novembru smo izvedli prvo delovno srečanje partnerstva v Italiji in zastavili pot za naslednje mesece.

Ostale aktivnosti na področju projektnega managementa:

- Udeležba na INFO dnevu Interreg SI-HR (Lovran, 10. 12. 2024)

- Sestanek z RRA Prigoda, občinama Postojna in Ilirska Bistrica ter PIP glede Zelene sheme slovenskega turizma in sodelovanj na prihodnjih razpisih (9. 1. 2024, Postojna).
- Sestanek z razvojno agencijo iz Turške pokrajine Sinop glede COSME razpisa in skupnega projekta.
- Sestanek glede prijave projektov na program Interreg Alpine Space
- Predstavitveni dogodek razpisa LAS MSN (Pivka, 27.6.2024)

Promocija turistične destinacije Zeleni kras v letu 2024 (STO)

Destinacija Zeleni kras je v sklopu Javnega razpisa STO za sofinanciranje aktivnosti promocije turistične ponudbe vodilnih turističnih destinacij v Sloveniji v letu 2024 od 1. januarja do 14. oktobra 2024 izvajala digitalno promocijsko kampanjo na družabnih omrežjih. Primarna izbrana kanala sta bila Facebook (Meta) in Instagram, komunikacija pa je vzporedno potekala tudi na drugih omrežjih, predvsem Twitter (X) in YouTube.

V sodelovanju z zunanjo svetovalko smo pripravljali tematske oglasne kampanje, ki so usmerjene v dvig prepoznavnosti destinacije na področju aktivnosti v naravi, unikatnih doživetij kraškega sveta in jam ter posebnih doživetij v gozdu. Poleg omenjenih smo pripravili tudi promocijske kampanje vezane na kulinarične dogodke v destinaciji, ki so zasnovani s skladu s trajnostnimi usmeritvami – lokalno, sezonsko, visokokakovostno, izven sezonsko. Predstavili smo posebne dogodke v regiji in posamezne turistične znamenitosti.

Glavni cilji digitalnih kampanj so bili dvig prepoznavnost destinacije Zeleni kras ter doseči večje število potencialnih obiskovalcev na izbranih ključnih trgih – z usmerjanjem obiskovalcev k obisku profilov na družbenih omrežjih in spletnih straneh ter spletni aplikaciji Visit Zeleni kras. Oglasi so se primarno prikazovali v Sloveniji, Italiji, Hrvaški, DACH regiji, državah Beneluksa ter Franciji. Nekatere promocijske kampanje so bile zastavljene širše in so nagovarjale popotnike iz celotnega sveta.

V času od januarja do oktobra 2024 smo na družbenih omrežjih izvedli 30 promocijskih kampanj, pri čemur smo imeli 22.524.031 prikazov oglasov, in dosegli 7.130.494 oseb na ključnih trgih. Z aktivnostmi smo na Facebook strani Zeleni kras – Green Karst povečali število sledilcev na 23.000 in število všečkov na 22.000. Na Instagram profilu beležimo 1.600 sledilcev, medtem ko smo na platformi x.com dosegli 203 sledilcev.

Pri digitalnih kampanjah na Google prikaznem omrežju smo v jesenskem obdobju izvedli dve kampanji, s katerima smo imeli 5.700.000 prikazov in 57.000 klikov (obiskov) spletne strani in aplikacije Visit Zeleni kras.

Vključitev destinacije Zeleni kras v turistični vodnik *Petit Futé*

Destinacija Zeleni kras je bila v letu 2024 vključena v priznani francoski turistični vodnik *Petit Futé*. Vodnik je izšel v tiskani in digitalni obliki ter vključuje predstavitev naravnih znamenitosti, kulturnih posebnosti in turističnih ponudnikov regije. Aktivnost je bila izvedena v okviru promocijskih dejavnosti za dvig prepoznavnosti Zelenega krasa na mednarodnem trgu, s poudarkom na francosko govorečem občinstvu. Destinacija Zeleni kras bo v obdobju 2024–2026 prisotna v *Petit Futé* v tiskani in digitalni obliki, kar zagotavlja široko in dolgotrajno izpostavljenost.

Petit Futé je vodilna francoska založba turističnih vodnikov z več kot 50-letno tradicijo. Z letno prodajo 4 milijonov vodnikov in več kot 65 milijoni obiskovalcev na spletnem portalu (www.petitfute.com) ima vodnik širok doseg med francosko govorečimi turisti. Vodnik *Petit Futé Slovenia* je eden izmed najbolj priljubljenih evropskih izdaj, saj so v prejšnjem dvoletnem obdobju prodali več kot 18.500 izvodov. Destinacija Zeleni kras bo v obdobju 2024–2026 prisotna v *Petit Futé* v tiskani in digitalni obliki, kar zagotavlja široko in dolgotrajno izpostavljenost.

Promocijski materiali so bili pripravljene in vključeni v vodnik, ki je dostopen v Franciji, Belgiji, Švici, Luksemburgu in Kanadi.

Vključitev Zelenega krasa v vodnik *Petit Futé* predstavlja pomemben korak pri krepitvi mednarodne prepoznavnosti regije. Aktivnost se je osredotočala na poudarjanje trajnostnih in edinstvenih značilnosti regije ter podpira dolgoročno strategijo privabljanja francoskih turistov, ki so med najhitreje rastočimi obiskovalci Slovenije.

Uradno izdajo vodnika je podprla tudi Francoska ambasada v Sloveniji, ki je za ta namen 20. 6. 2024 organizirala dogodek na katerem smo se s skupnim mreženjem in pogovorom spoznavali ponudniki iz Slovenije in predstavniki turističnih agencij in vodnikov, ki delujejo na Francoskem trgu.

Image katalog destinacije Zeleni kras

Od izida image kataloga smo v destinaciji pridobili nekaj novosti, zato je bila tako vsebinska kot oblikovna posodobitev nujna. Vključili smo tudi pomembne turistične točke, ki turiste in obiskovalce v destinaciji zadržijo dalj časa: nova urejena Center za velike zveri DINA Pivka in

Center za obiskovalce Cerknško jezero na Dolenjem jezeru ter prenovljeni in posodobljeni Ekomuzej Pivških presihajočih jezer v Slovenski vasi. Poleg image kataloga smo posodobili in ponatisnili tudi zemljevide (trganke) destinacije in posameznih občin za množično distribucijo. Posodobljene materiale smo predstavili že na aprilskih sejmih v Avstriji in Italiji.

S katalogom nagovarjamo potencialne obiskovalce k obisku destinacije Zeleni kras. Poudarek pri komunikaciji temelji na motivih naravne in kulturne dediščine ter zanimivih zgodbah v destinaciji, ki so unikatne za naše območje – od številnih kraških pojavov, inovativnih muzejskih predstavitev in zanimivih zgodb pa vse do posebnih doživetij v naravi in ključnih turističnih produktov. Vsebina predstavitvenega kataloga je bila pripravljena in usklajena v sodelovanju s organizacijami, ki skrbijo za razvoj in promocijo turizma v vsaki izmed šestih občin Primorsko-notranjske regije. Katalog je dostopen na turistično informacijskih centrih in na spletni strani <https://www.zelenikras.si/gradiva/publikacije/>.

Natisnili smo 20.000 izvodov v 4 jezikih in jih razdelili na TIC-e v destinaciji.

Sejmi in predstavitve

V letu 2024 smo na RRA Zeleni kras sodelovali na 14 turističnih sejmih in poslovnih dogodkih, kjer smo predstavljali turistično ponudbo destinacije Zeleni kras. Aktivnosti so bile usmerjene v promocijo trajnostnega in aktivnega turizma, kulturne in naravne dediščine ter avtentičnih doživetij, ki jih ponuja naša regija. Na sejmih in dogodkih smo sodelovali s strokovnimi informatorji, pri čemer smo v delo vključili tudi lokalne turistične vodnike. Poleg tega so na številnih dogodkih aktivno sodelovali zaposleni na RRA Zeleni kras, ki so skrbeli za promocijo destinacije in navezovanje stikov z obiskovalci, turističnimi agenti in poslovnimi partnerji.

V letu 2024 smo se kot destinacija Zeleni kras predstavili na naslednjih turističnih sejmih in poslovnih dogodkih:

- **CMT Fahrrad & Wandern Stuttgart (12.–14. januar 2024)**

Sodelovanje v okviru Slovenia Outdoor. Sejem specializiran za pohodništvo in kolesarstvo.

- **Sejem Alpe-Adria: Turizem in prosti čas (Ljubljana, 31. januar – 3. februar 2024)**

Največji slovenski turistični sejem, kjer smo predstavili ponudbo aktivnega turizma in dediščine.

- **Sejem Liberamente Bologna (23.–26. februar 2024)**

Sodelovanje na italijanskem sejmu, osredotočenem na prosti čas, potovanja in kamping.

- **Sejem Tempo Libero Vicenza (15.–17. marec 2024)**

Specializiran sejem za prosti čas in aktivnosti v naravi, pomemben za italijanski trg.

- **Turistična pomlad v Vipavski dolini (B2B dogodek - 21. marec 2024)**

Poslovni dogodek, namenjen mreženju slovenskih ponudnikov turističnih storitev s turističnimi agencijami.

- **Sejem Freizeit Celovec (4.–7. april 2024)**

Pomemben avstrijski sejem, kjer se Slovenija tradicionalno predstavlja kot zanimiva destinacija za avstrijske goste.

- **Sejem Fiera del Cicloturismo Bologna (5.–7. april 2024)**

Sejem, osredotočen na kolesarski turizem, z več kot 15.000 obiskovalci. Destinacija Zeleni kras se je predstavila v okviru Slovenia Outdoor.

- **ARGUS BIKE Festival Dunaj (13.–14. april 2024)**

Največji kolesarski festival v Avstriji, kjer smo predstavili ponudbo kolesarskih poti in paketov.

- **WS Benetke (Workshop Benetke) (18. april 2024)**

Poslovno srečanje s 40 italijanskimi turističnimi agenti in tour operaterji.

- **Slovenian Incoming Workshop - SIW - Bled (15. maj 2024)**

Največji slovenski dogodek za mreženje turističnih ponudnikov s tujimi agencijami.

- **Borza ponudnikov Dolenjska (Dolenjske toplice) - 23. maj 2024**

Sodelovanje na regijski poslovni borzi, namenjeni predstavitvi slovenskih turističnih produktov.

- **Kolesarski festival BAM Mantova (7.–9. junij 2024)**

Festival, ki združuje kolesarske popotnike, turiste in ponudnike kolesarskih programov.

- **Festival za tretje življenjsko obdobje F3ŽO (Ljubljana, 30. september – 2. oktober 2024)**

Specializiran dogodek za aktivni turizem in doživetja za starejšo populacijo.

- **Sejem Photo&Adventure (Dunaj, 9. november – 11. november 2024)**

Specializiran sejem za doživetja v naravi in outdoor aktivnosti.

Trendi in opažanja s turističnih sejmov

Turistični sejmi niso le priložnost za predstavitev ponudbe posameznih destinacij, temveč tudi dragocen vpogled v trende in preference sodobnih popotnikov. Sodelovanje destinacije Zeleni

kras na večjih sejmih po Evropi je potrdilo nekaj ključnih usmeritev, ki bodo v prihodnje oblikovale razvoj turizma v regiji. Povečano zanimanje za aktivne in trajnostne oblike turizma, večja prepoznavnost manj znanih, butičnih lokacij ter vloga lokalnih vodnikov pri ustvarjanju edinstvenih doživetij so le nekateri od izpostavljenih trendov.

Med obiskovalci sejmov je bilo opaziti vedno večje zanimanje za kolesarske počitnice. Povpraševali so predvsem po možnostih najema koles, organiziranih vodenih programih ter ustreznih nastanitvah za kolesarje. Sejmi, kot sta Fiera del Cicloturismo v Bologni in Argus Bike Festival na Dunaju, so pokazali, da kolesarski turizem ni le trend, temveč pomemben segment trajnostnega turizma, ki omogoča odkrivanje naravnih in kulturnih znamenitosti na okolju prijazen način.

Posebno zanimanje je bilo tudi za poti, primerne za družine z otroki, kar kaže na potrebo po razvoju ponudbe, ki bo dostopna širšemu krogu obiskovalcev. Električna kolesa postajajo vse bolj priljubljena, saj omogočajo raziskovanje hribovitih krajev tudi manj izkušenim kolesarjem, kar odpira nove možnosti za razvoj destinacije Zeleni kras kot privlačne kolesarske regije.

Sejma Freizeit Celovec in Argus Bike Festival Dunaj sta še enkrat potrdila, da je avstrijski trg pomemben za Slovenijo. Avstrijski obiskovalci ne iščejo zgolj klasičnih turističnih atrakcij, temveč predvsem aktivna doživetja v naravi in kulturne znamenitosti.

Naravni parki, pohodniške poti, gradovi in butične nastanitve so ključne točke zanimanja za avstrijske goste, ki cenijo avtentičnost in možnost povezovanja z lokalnim okoljem. S tem se potrjuje, da je destinacija Zeleni kras idealna za avstrijske obiskovalce, ki iščejo mir, naravo in aktivnosti na prostem.

Na workshopu v Benetkah smo ugotovili, da italijanski turistični agenti dobro poznajo Slovenijo, vendar pogosto ne prepoznajo potenciala manjših, avtentičnih destinacij, kot je Zeleni kras.

V prihodnje bo ključno, da se destinacija še bolj pozicionira kot butična lokacija, ki ponuja edinstvena doživetja za italijanske goste. Povpraševanje italijanskih turistov ni le po klasičnih znamenitostih, temveč tudi po butičnih doživetjih, kot so gastronomski izleti, zgodovinska raziskovanja in aktivni oddih v naravi. To pomeni, da je potrebno nadgraditi in ciljno usmeriti promocijo ter izpostaviti avtentične zgodbe, skrite kotičke in osebne izkušnje, ki jih lahko ponudimo obiskovalcem.

Eden najizrazitejših trendov, ki se je pokazal na vseh dogodkih, je povečano zanimanje za trajnostne in naravi prijazne oblike turizma. Vse več obiskovalcev povprašuje po zelenih namestitvah, e-kolesih, lokalnih izdelkih in avtentičnih doživetjih, ki ne obremenjujejo okolja.

Povpraševanje po "zeleni ponudbi" potrjuje, da se obiskovalci vse bolj zavedajo pomena odgovornega turizma, kar destinaciji Zeleni kras omogoča, da se jasno pozicionira kot trajnostna destinacija. Poudarek na naravi, lokalni gastronomiji in aktivnih doživetjih bo tako ključnega pomena za prihodnje razvojne strategije turizma v regiji.

Promocijski Katalog regijskih izdelkov Zelenega krasa

Z vsakoletnim katalogom regijskih izdelkov Zelenega krasa podpiramo lokalne ponudnike, ki skrbijo za ohranjanje in prepoznavanje regijske identitete. Tudi tokrat smo k sodelovanju povabili nosilce znamke destinacije Zeleni kras, povabilu se je odzvalo 38 ponudnikov iz različnih pridelovalnih in predelovalnih sektorjev, primarno kmetij in čebelarstev iz regije. Ti se lahko pohvalijo z okusnimi in lokalnimi surovinami, ki dajejo izvrstne sokove, kise, žganja in likerje, slastne marmelade, različne vrste medu, simfonijo kravjih, kozjih in ovčjih sirov, skupaj s paletu prefinjenih mlečnih izdelkov, predelovalci mesnih izdelkov, moke in mlevski izdelki ter krepčilni zeliščni čaji.

Katalog izdelkov Zelenega krasa poleg lokalnih dobrot ponuja tudi številne unikatne izdelke domače in umetnostne obrti. Navdih za izdelavo so ustvarjalci našli »na domači brjači« - v pokrajini z edinstveno kulturno in naravno dediščino.

Katalog smo pripravili v skladu z novimi grafičnimi Smernicami za komunikacijo znamke Zeleni kras ter izdelali tiskano in digitalno verzijo kataloga. Natisnili smo 1000 izvodov in jih distribuirali po ključnih točkah v regiji (javne ustanove, knjižnice, TIC, zavodi, ambulante...) ter istočasno pozvali bralce in prejemnike kataloga naj podprejo lokalne ponudnike.

Druge promocijske aktivnosti

- Predstavitev primera dobrih praks destinacije Zeleni kras na Promohotel dogodku v Poreču (19. 3. 2024)
- Novinarska večerja za Festival divje hrane 2024 (18. 4. 2024)
- Snemanje Planet TV (24. 4. 2024 – predvajano v začetku maja 2024) – festival divje hrane (Oštarija Bolk), Dan Pečnik – kovaštvo Planina in Bike Slovenia (Bike Escape)
- Snemanje na oddaji Dobro jutro RTV Koper (3. 5. 2024, Festival divje hrane Zeleni kras, Bistro Štorija, SREST občina Postojna)
- Snemanje R94 (9. 5. 2024, Festival divje hrane Zeleni kras)
- Planet TV na obisku (6. 6. 2024) - Grofica Greta, Grad Snežnik, Center za obiskovalce Cerknjsko jezero
- Izmenjava Brač-Postojna (promo aktivnosti in mreženje na Braču, 7.-9. 6. 2024)
- Radio 1 – v živo pred PVZ (3. 7. 2024) – predstavitev poletnega dogajanja na Zelenem kasu
- Snemanje prispevkov Moja Slovenija (izvedba v juliju 2024)
- Študijska tura STO Moja Slovenija (2.7.2024, NRP, Notranjska hiša in Gasparijeva rojstna vas Selšček, Grofica Greta)
- Oglaševanje vzajemnih popustov - Zgodbe Zelenega krasa
- FAM TRIP Adventure4Ever (snemanje dokumentarne oddaje na temo trajnostnega turizma v Sloveniji - ogled terena)
- Snemanje prispevka za Radio Slovenija glede merilnikov na destinaciji Zeleni kras (22.10.2024)
- Snemanje prispevkov za Radio Slovenija glede Festivala koline Zeleni kras
- Promocijska kampanja Festival koline Zeleni kras (družbena omrežja)
- Promocijske kampanje na družbenih omrežjih za adventne in zimske vsebine destinacije Zeleni kras
- 360° video Križna jama (prevodi in tujejezične verzije)
- Izobraževanje na področju upravljanja družbenih omrežij za TIC Lož

Prenova grafične podobe znamke Zeleni kras

Glede na usmeritev Strategije razvoja turistične destinacije Zeleni kras smo v letu 2024 izvedli rebranding in grafično prenovo znamke Zeleni kras. Vizija znamke in s tem tudi regije temelji na ohranjanju okolja, saj to predstavlja podlago celotnemu razvoju, ter se od vzpostavitve v letu 2009 ni spremenila, saj je še vedno aktualna in relevantna za vsa področja, ki jih pokriva RRA Zeleni kras, še posebej področje turizma. Regija se tako pod znamko Zeleni kras razvija v smeri trajnostne in družbeno odgovorne regije, v kateri podpiramo trajnostne naložbe in rabo virov, razvoj novih storitev in znanj ter integriranih produktov.

Od vzpostavitve znamke Zeleni kras do danes so bile v regiji lansirane lokalne znamke, ki so dobrodošlo orodje za trženje lokalne ponudbe, je pa to prineslo bolj stihijsko rabo krovne znamke Zeleni kras. Ta je po skoraj petnajstih letih doživela celovito grafično prenovo, na novo pa je bila postavljena tudi celotna arhitektura znamke ter hierarhija znamčenja.

Ime in nov logotip znamke destinacije Zeleni kras izraža srce te regije, dve čudoviti značilnosti tega območja, zelenost in kras.

Prva je zelenost v najširšem smislu. Gre za neokrnjeno, prvinsko naravo, magično in edinstveno. Zelena barva gozda pokriva kar tri četrtne regije, od tega je kar 54 odstotkov uvrščenih pod Naturo 2000. Tu se bohotijo naravni biseri svetovnega slovesa ter izredna pestrost rastlinskega in živalskega sveta. Zelena je tudi usmeritev znamke v trajnostni razvoj in ohranjanje zdravega okolja ter spoštovanje tradicije.

Druga značilnost regije je kras. Na tem delu Slovenije se pod zemljo skriva največ kraških jam, mnoge so znane po vsem svetu. Na površju pa navdušujejo presihajoča jezera, UNESCO bukovi gozdovi in tri velike zveri: medved, volk in ris.

Nov logotip je v barvah gozda, ki pokriva večino regije. Igra črk v logotipu s krivuljami nakazuje na za to regijo značilen preplet podzemnega in nadzemnega kraškega sveta. List simbolizira naravno bogastvo flore, favne in pokrajine, kar je pika na i doživetjem v regiji.

Znamka Zeleni kras se uporablja za promocijo ter trženje blaga in storitev, nastalih na geografskem območju Primorsko-notranjske regije. Izdelkom in storitvam s tega območja daje pečat kakovosti in zagotavlja večjo prepoznavnost.

V sklopu prenove znamke Zeleni kras smo v sodelovanju s priznanim oblikovalcem in strokovnjakom iz področja znamčenja izdelali nov Priročnik in Smernice za vizualno komunikacijo znamke Zeleni kras. V letu 2024 in v prihodnjih letih bo sledila implementacija novih vizualnih predstavitev. V letu 2024 smo izvedli najnujnejše posodobitve in sicer:

- Grafična podoba spletnega mesta www.zelenikras.si
- Grafična podoba aplikacije Visit.Zelenikras.si
- Izdelava promocijskih gradiv in materialov (promo majice, roll-up, ovratni trakovi, promo vrečke, več funkcijske naglavne rute, rokavniki, svinčniki...)

Čezmejna borza lokalnih ponudnikov Zeleni kras

Po uspešni izvedbi in veliki odmevnosti 1. Čezmejne borze lokalnih ponudnikov, ki je bila organizirana marca 2023, smo se predstavniki organizacij, pristojnih za razvoj in promocijo turizma destinacije Zeleni kras, odločili, da bo Čezmejna borza lokalnih ponudnikov postala glavni poslovni regijski dogodek turističnega sektorja. Čezmejna borza je v letu 2024 združila

strokovno javnost, ponudnike turističnih storitev in izdelkov, predstavnike kmetijskega sektorja in odločevalce. Dogodek smo nadgradili s predstavitvijo in sodelovanjem turističnih ponudnikov iz celotne destinacije Zeleni kras in sosednjih destinacij Mediteransko-kraške Slovenije in Primorsko-goranske županije iz Hrvaške. Poleg osrednjega dogodka za poslovne partnerje je v okviru čezmejnega sodelovanja potekal tudi strokovni posvet o razvoju in povezovanju kmetijskega in turističnega sektorja.

Organizatorji RRA Zeleni kras, TIC Ilirska Bistrica, Notranjski regijski park, Enota turizem, Zavod znanje Postojna, OE turizem, Zavod za turizem Pivka, Zavod Snežnik, TIC Bloke in Društvo turističnih novinarjev Slovenije so k udeležbi povabili predstavnike turističnega sektorja (gostince, ponudnike nastanitvev, lokalne turistične vodnike, turistične agencije in organizatorje potovanj, turistične novinarje in lokalne odločevalske strukture) z namenom mreženja in spoznavanja ponudbe v naši destinaciji in širši okolici.

Na 2. Čezmejni borzi lokalnih ponudnikov Zeleni kras so se v sredo, 27. marca 2024, v Domu na Vidmu v Ilirski Bistrici, na stojnicah predstavili lokalni turistični ponudniki z obeh strani meje. Sodelovalo je 50 predstavnikov turističnih znamenitosti, turistično informacijskih centrov, nastanitvenih obratov, predstavnikov iz kmetijsko pridelovalnega sektorja (živinorejske kmetije, sadjarji, oljkarji, vinarji ...) in lokalni turistični vodniki.

Ponudniki storitev namreč ugotavljajo, da se med seboj ne poznajo dovolj in ne vedo, katere izdelke lahko nabavijo od lokalnih ponudnikov in katere turistične storitve lahko priporočijo svojim gostom v neposredni bližini. Z organizacijo dogodka so organizatorji želijo prispevati k večji lokalni samooskrbi ter vzpostavljanju povezovanja med lokalnimi ponudniki.

Na strokovnem posvetu so sodelovali Dubravka Kalin iz Direktorata za turizem MGTŠ, Barbara Zmrzlikar iz Slovenske turistične organizacija, Nina Kenda iz Direktorata za strukturirano politiko in razvoj podeželja MKGP, Nedo Pinezić, svetovalec za razvoj destinacij in Dejan Iskra iz RDO Zelenega krasa. Izpostavili so pomen zavedanja lastne identitete prostora in kulture v kateri živimo, razvoja turističnih produktov, ki temeljijo na kulturni in naravni dediščini destinacije ter pomenu zavedanja o turizmu kot perspektivni gospodarski panogi obmejnega območja.

Strokovnemu posvetu je sledila predstavitev smernic delovanja LAS Med Snežnikom in Nanosom in LAS Notranjska, ki delujeta na področju destinacije Zeleni kras. LAS razpisi predstavljajo odlično priložnost za sofinanciranje razvojnih idej na področju turizma in kmetijstva. S predstavitvijo primerov dobrih praks iz Bele krajine so predstavniki turističnega razvoja Bele Krajine osvetlili proces vzpostavljanja kolektivne blagovne znamke Belokranjsko.

Strokovnemu delu je sledila poslovna borza s predstavitvijo razstavljalcev in spoznavanjem njihove ponudbe. Odzivi udeležencev borze so zelo pozitivni, vsi pozdravljajo organizacijo tovrstnih dogodkov, ki omogočajo spoznavanje in tesnejše povezovanje turističnih, kmetijskih in javnih organizacij na področju upravljanja destinacij.

Zelena shema slovenskega turizma

V okviru Dnevoev slovenskega turizma 2024 v Laškem je potekala slavnostna podelitev znakov Slovenia Green. Letos je znak Slovenia Green Destination prejelo 20 destinacij, med njimi tudi destinacija Zeleni kras, tokrat že drugič. Poleg destinacij je znak Slovenia Green prejelo še 28 nastanitev, šest atrakcij – med njimi tudi Center za obiskovalce Cerknjško jezero, ena agencija in pet restavracij, s čimer je skupno število nosilcev znaka Slovenia Green preseglo 280.

Na prvem ocenjevanju v letu 2020 je destinacija Zeleni kras kot prva velika destinacija pridobila bronasti znak, ki ga je ob ponovnem ocenjevanju junija 2023 tudi ohranila. Destinacija Zeleni kras, ki pokriva Primorsko-notranjsko regijo, je prejela znak Slovenia Green bronze že drugič (gre torej za obnovitev znaka) in se tako še naprej zaveza k sledenju in spodbujanju dobrih trajnostnih praks na področju gospodarske, okoljske in družbene odgovornosti ter neposrednem sodelovanju z dobavitelji, strankami in skupnostjo, da storijo enako. Poleg destinacije Zeleni kras

je znak prejel tudi Center za obiskovalce Cerknjiško jezero v kategoriji atrakcij in je tudi nosilec znaka Zeleni ključ.

V ponedeljek, 18.11.2024 je Turistična Zveza Slovenije Parku vojaške zgodovine Pivka podelila srebrni znak gostoljubnosti 2024 v kategoriji izletniške točke.

Pogoj za pridobitev znaka je dosledno sledenje trajnostnim načelom, kar potrjuje zavezanost k odgovornemu in zelenemu razvoju.

Destinacija Zeleni kras je ob ponovnem ocenjevanju dosegla povprečno oceno 6,9, ki jo je ocenjevalna komisija dodelila na podlagi preučitve prenovljenih in izpopolnjenih trajnostnih meril in indikatorjev v šestih kategorijah: destinacijski menedžment, narava in krajina, okolje in podnebje, kultura in tradicija, družbena klima ter poslovanje turističnih podjetij in komunikacija. Na ocenjevanju je destinacija najvišje ocene dosegla v kategorijah Kultura in tradicija ter Poslovanje turističnih podjetij. »Če so v prvi od obeh kategorij slovenske destinacije običajno zelo uspešne, pa je pohvalna predvsem ocena v kategoriji poslovanja turističnih podjetij, ki je nadpovprečno visoka. Razlog za to je močno podporno okolje, ki ga RDO Zeleni kras s partnerskimi inštitucijami nudi turističnim ponudnikom«, so zapisali v oceni o presoji.

Med aktivnostmi v destinaciji Zeleni kras so presojevalci izpostavili tudi nekaj primerov dobrih trajnostnih praks:

- Načrt trajnostne mobilnosti za turistično destinacijo Predjama, ki spodbuja uporabo javnega prevoza in vpeljuje dodatne avtobusne linije v visoki sezoni na relaciji Postojna-Predjama;
- Etični kodeks za trajnostno vodenje, ki so ga podpisali župani vseh šestih občin;
- Interaktivni Center o velikih zvereh Dina Pivka;
- Akcijski načrt za trajnostno energijo in podnebne spremembe za občino Pivka, ki predstavlja odlično izhodišče za destinacijski dokument na temo vpliva podnebnih sprememb na turizem in prilagajanje panoge.

Zeleni kras svojo prepoznavnost gradi na doživetjih narave, ki obiskovalcem ponujajo celovito spoznavanje edinstvene kraške pokrajine. Spodbujamo tudi aktivni obisk destinacije, predvsem kolesarke in pohodniške ture v naravi, ki jih usmerjamo mimo zanimivosti naravne in kulturne dediščine. Pri tem je naš cilj zagotavljati ravnovesje med uporabo in ohranjanjem narave.

Nacionalni in certifikacijski program Zelena shema slovenskega turizma pod krovno znamko SLOVENIA GREEN združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji in s konkretnimi orodji izboljšuje in ocenjuje trajnostno delovanje destinacij in ponudnikov.

Destinacijo Zeleni kras sestavljajo občine Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna, ki skupaj s ponudniki ustvarjajo edinstvena, aktivna in zelena doživetja ter soustvarjajo turizem, ki je odgovoren do okolja, narave in družbe.

Na uporabo znaka Slovenia Green Destination se tako lahko sklicujejo vse občine v destinaciji, regiji in ga uporabljajo v svoji komunikaciji.

Festival Divje hrane Zeleni kras

Festival Divje hrane Zeleni kras 2024 je skozi različne izobraževalne delavnice, kulinarična doživetja in tematske dogodke ponovno osvetlil pomen uporabe užitnih samoniklih rastlin v gastronomiji in vsakodnevni prehrani. Festival, ki ga organizira RRA Zeleni kras v sodelovanju z Društvom za gostinstvo in turizem Postojna ter Visit Postojna, je služil povezovanju gostinskih ponudnikov, prenosu znanja in ozaveščanju prebivalcev o trajnostnih vidikih uporabe divje hrane.

V sklopu festivala so potekale delavnice za splošno javnost in gostinske ponudnike, zaključni vrhunec pa je predstavljala POP-UP večerja »Divja hrana na krožniku«, kjer so se gostinci z najboljšimi sestavinami Zelenega krasa predstavili skozi pet-hodni meni. Poleg tega so gostilne in restavracije v regiji skozi celoten festival ponujale posebne tematske menije.

Izobraževalne delavnice o užitnih samoniklih rastlinah

Festival se je 11. maja začel pod kozolcem Toplarjem na Belskem, kjer je potekala javna izobraževalna delavnica »Užitne in divje rastline«. Delavnico je vodil Jože Podboj, priznan strokovnjak za užitne divje rastline in gobe.

- Udeleženci so spoznali osnovne značilnosti užitnih divjih rastlin, njihove koristi in načine uporabe v kulinariki.
- Po predstavitvi rastlin so okušali namaz iz skute, kisle smetane, kopriv, rmana, čemaža in divjega trpotca, ki ga je pripravil Podboj.
- Članice Turističnega društva Pudgura so postregle slane in sladke prigrizke iz divjih sestavin, udeleženci pa so poskusili tudi frtaljo z gobami majnicami, divjim porom, regačico, čemažem in divjim hmeljem.

Izobraževalne delavnice za gostinske ponudnike

V Bistro Perspektiva smo med 13. in 15. majem organizirali tri brezplačne izobraževalne delavnice, namenjene gostinskim ponudnikom. Vsaka delavnica je bila osredotočena na specifičen vidik uporabe divjih sestavin v gastronomiji.

1. Delavnica: "Divja hrana s chefom Markom Pavčnikom" (13. maj)

Slovenski kuharski mojster Marko Pavčnik je predstavil svoje znanje o divjih rastlinah in njihovi uporabi v kulinariki. Delavnica je zajemala tudi nasvete o nabiranju, shranjevanju in varni uporabi divjih rastlin.

2. Delavnica: "Divjačina na krožniku" z Matjažem Erzarjem (14. maj)

Lovec in kuharski mojster Matjaž Erzar je predstavil postopke obdelave in priprave divjačinskega mesa. Erzar je delil statistične podatke o divjačini ter postopek izdelave suhomesnatih izdelkov.

3. Delavnica: "Trajnostna rastlinska kulinarika" z Erikom Božičem (15. maj)

Kuharski mojster Erik Božič je predstavil koncept trajnostne in rastlinske kulinarike ter njeno vlogo v sodobni gastronomiji

Zaključni dogodek: POP-UP večerja »Divja hrana na krožniku« (18. maj 2024)

Vrhunec festivala je bil ekskluzivni kulinarični dogodek, ki je potekal v Parku vojaške zgodovine Pivka na Mednarodni dan muzejev. Večerjo so pripravili kuharski mojstri iz Bistro Štorja, EkoTurizma Hudičevca, Oštarije Bolka in Florjana Žnidaršiča.

Večerjo je spremljala vrhunska vinska ponudba ekološkega vinarstva Pasji rep iz Vipavske doline, za vinsko spremljavo pa so skrbeli sommelierji iz Bistro Štorja, vključno z Miralemom Junuzovićem, najboljšim sommelierjem Slovenije po izboru Gault&Millau Slovenija 2023.

Festival Divje hrane Zeleni kras 2024 je uspešno povezal naravo, kulturo, kulinariko in trajnostni turizem, s poudarkom na izobraževanju, praktičnih delavnicah in povezovanju gostinskih ponudnikov.

Odzivi in zbiranje pripomb na predlog zakona o gostinstvu

Po posvetovanju z lokalnimi zavodi s področja turizma smo na RRA Zeleni kras ugotovili, da so gostinski in turistični ponudniki v naši regiji izrazili nenaklonjenost nekaterim predlaganim spremembam novega Zakona o gostinstvu, predvsem na področju omejitve kratkotrajnega najema namestitvenih enot. Prav tako so se pojavili pomisleki glede dodatnega administrativnega bremena, ki bi ga zakon lahko naložil občinam.

Zato smo na RRA Zeleni kras podali predloge in pripombe na osnutek zakona, ki naj bi, kot navaja Ministrstvo za gospodarstvo, turizem in šport, sledil sodobnim trendom gostinstva in

nastanitvene dejavnosti ter prispeval k trajnostnemu razvoju turizma. Javna obravnava predloga je trajala do 17. junija 2024, pri čemer je ministrstvo želelo pridobiti mnenja in predloge zainteresirane javnosti o novih rešitvah za ureditev področja.

Predlagani zakon naj bi poenostavil nekatere administrativne postopke za gostince, hkrati pa zagotovil višjo kakovost turistične ponudbe in pripomogel k zmanjšanju neravnovesij na stanovanjskem trgu.

Na destinaciji Zeleni kras smo v sodelovanju s Programskim svetom RDO Zeleni kras in lokalnimi zavodi na področju turizma zbrali komentarje in pripombe gostinskih in turističnih ponudnikov. Največ polemik je zagotovo sprožil člen o omejitvah kratkotrajnega najema namestitvenih enot. Čeprav so ponudniki pozdravili možnost, da občine same določajo omejitve kratkotrajnega oddajanja, so predlaganim spremembam na tem področju izrazili nasprotovanje. Po njihovem mnenju v naši destinaciji ni zaznati negativnih učinkov kratkoročnega oddajanja, zato se večina strinja s tem, da bi omejitve ostala enaka kot do sedaj ali pa se celo podaljšala na celoletno oddajanje.

To stališče smo na RRA Zeleni kras zapisali v dopisu ministrstvu, kjer smo opozorili tudi na povečano administrativno obremenitev občin, ki bi jo zakon lahko prinesel.

Drugi ključni pomislek se je nanašal na izhodišča, na katerih temelji predlog zakona. Po mnenju nekaterih ponudnikov je predlog osnovan na nepravilnih oziroma ne relevantnih podatkih, ki ne odražajo dejanskega stanja turističnega sektorja, še posebej izven glavnih turističnih lokacij Slovenije.

Z odzivi in pripombami na predlog novega Zakona o gostinstvu smo na RRA Zeleni kras želeli prispevati k oblikovanju bolj realistične in trajnostne ureditve gostinske in nastanitvene dejavnosti, ki bi upoštevala specifične potrebe lokalnih turističnih destinacij. Ob tem ostajamo v pričakovanju nadaljnjih korakov in morebitnih prilagoditev zakonodaje na podlagi zbranih pripomb iz javne razprave.

Predstavitev primerov dobre prakse Zeleni kras na OECD delavnici Building stronger tourism destinations

Na dogodku na temo grajenja močnejših turističnih organizacij na Dunaju smo na primerih dobrih praks in posebnosti predstavili tudi destinacijo Zeleni kras in Slovenijo s poudarkom na razvoju Nacionalnega informacijskega središča in sistema Tourism daily ter lokalnega pilotnega projekta SEISMEC. Udeleženci so spoznali tudi Zeleno shemo slovenskega turizma in druge aktivnosti na

področju trajnostnega upravljanja destinacij. Na dvodnevnem dogodku, ki sta ga pripravila OECD in Avstrijsko ministrstvo za delo in ekonomijo, je sodelovalo preko 80 strokovnjakov iz turističnega sektorja s celega sveta.

Dogodek je potekal v sklopu aktivnosti Komisije OECD za turizem z namenom naslavljanja strukturnih ranljivosti in priprave turističnega sektorja na boljšo odzivnost, prilagajanje in obnovo v primerih prihodnjih kriz. Izbrani predstavniki upravljavcev destinacij, izobraževalnega sektorja, podjetij in vladnih struktur so na štirih panelih razglabljali o aktivnostih vladnih struktur za izboljšanje turističnih destinacij, sodelovanju med različnimi deležniki in vladnimi sektorji, diverzifikaciji turistične ponudbe ter uporabi podatkov za izboljšanje upravljanja destinacij.

Dejan Iskra iz destinacije Zeleni kras je na panelu, posvečenemu uporabi podatkov na lokalnem nivoju in izboljšanju procesa sprejemanja odločitev, predstavil primere dobre prakse iz Slovenije: nacionalni okvir, v sklopu katerega STO in SURS razvijata sistema Nacionalno informacijsko središče in Tourism daily ter lokalni pilotni projekt SEISMEC, ki bo vzpostavil monitoring gibanja obiskovalcev na destinaciji Zeleni kras. Sodelujoči so skozi živahno razpravo spoznavali naše posebnosti ter se med drugim poučili o Zeleni shemi slovenskega turizma in drugih aktivnostih, ki jih Slovenija izvaja na področju spremljanja trajnostnega upravljanja destinacij.

Dostopni turizem – turizem za vse

Dne 24. 09. 2024 smo organizirali in izvedli dogodek z naslovom »Dostopni turizem – turizem za vse« in tako predstavili turistično ponudbo destinacije Zeleni kras, ki je primerna oz. prilagojena tudi za obisk ranljivih skupin (npr. slabovidni, gibalno ovirani itd.). Na dogodek smo povabili organizacije, ki pokrivajo ranljive skupine (VDC-ji, organizacije s področja gibalno oviranih, slepih in slabovidnih itd.) poleg tega smo na dogodek povabili tudi turistične agencije, ki bi lahko ali že ponujajo tudi programe in vsebine za ranljive skupine. Dogodka so se udeležili tudi predstavniki iz »Udruge za mlade i studente s invaliditetom Primorsko-goranske županije« iz Reke.

Na dogodku smo predstavili VR doživetja - 360° videe aktivnosti, ki se jih npr. gibalno ovirane osebe ne morejo udeležiti (360° video ogleda Križne jame, programa opazovanja medvedov v naravi, jahanja konjev na Zelenem krasu, zeleno medeno doživetje), predstavil se je Youth hostel Ars Viva - prvi hostel v Sloveniji popolnoma prilagojen osebam s težavami v gibanju; Notranjski muzej Postojna, Park vojaške zgodovine Pivka, DINA center Pivka, Ekomuzej Pivških presihajočih jezer in Center za obiskovalce Cerknisko jezero. Poleg tega so se udeleženci lahko udeležili vožnje s kolesi prilagojenimi za gibalno ovirane osebe ter delavnice ustvarjanja iz gline. Na koncu

pa smo udeležence pogostili z kulinaričnimi dobrotami destinacije Zeleni kras izpod rok mladega chefa Florjana Žnidaršiča.

Festival Koline na Zelenem krasu 2024

V okviru Festivala koline Zeleni kras je bila v jesensko-zimskih mesecih izvedena vrsta dogodkov, ki so obiskovalcem ponudili edinstveno priložnost za spoznavanje tradicionalne kulinarične dediščine in sodobnih interpretacij kolin. Festival, ki ga je organizirala RRA Zeleni kras v sodelovanju z gostinskimi ponudniki in občinskimi zavodi za turizem, je utrdil sloves regije kot gastronomsko privlačne destinacije.

Poleg kulinarične akademije s štirimi izobraževalnimi delavnicami so bili na sporedu tudi tematski kulinarični večeri in posebne festivalske ponudbe v gostinskih obratih po regiji. Dogajanje je združilo strokovnjake s področja kulinarike, gostince in ljubitelje tradicionalnih mesnih jedi.

Izobraževalne delavnice kulinarične akademije

Eden ključnih poudarkov festivala je bilo predajanje dragocenega znanja o kolinah, tako gostinskim ponudnikom kot ljubiteljem kulinarike. Skozi štiri delavnice so udeleženci pridobili nova znanja o pripravi svinjine in tradicionalnih jedi:

1. delavnica: "Ni ga tiča, čez prašiča!"

Prva delavnica je potekala 26. novembra 2024 v Notranjskem muzeju Postojna, kjer je prof. dr. Janez Bogataj predaval o kulturi kolin na Slovenskem. Poudarek je bil na tradicionalnem prazniku kolin, ki je poleg priprave mesa pomemben tudi kot dogodek druženja in povezovanja lokalne skupnosti. Po predavanju je sledil kratek ogled razstave Muzej krasa s kustosi in pogostitev, ki so jo pripravili Lovska družina Črna jama, Robert Čebokelj in EkoTurizem Hudičevcevec.

2. delavnica: Peka ocvirkovke

Druga delavnica je potekala 3. decembra 2024, pod vodstvom članic Društva Ostrnice Loška dolina. Na delavnici se je 13 gospodinj naučilo priprave tradicionalne ocvirkovke, kar je dodatno obogatilo njihovo kulinarično znanje.

3. delavnica: Priprava mesnih jedi

Marko Butalič iz Meat Business-a je kot izkušen mesar udeležencem predstavil pripravo različnih mesnih jedi. Pod njegovim mentorstvom so udeleženci skuhalo svinjsko juho, pripravili pečenice, jetrno pašteto ter nenavadno, a okusno sladico z možgani in karamelo.

4. delavnica: Dediščina prekmurskih kolin

Četrta in zadnja delavnica bo potekala 30. januarja 2025 na EkoTurizmu Hudičevcevec, kjer bosta Janez Kodila in chef Boštjan Lačen udeležencem predstavila pripravo prekmurskih kolin, vključno z ocvirki, jetrci, krvavicami in bujto repo.

Tematski kulinarični večeri

Festival je prinesel tudi pet tematskih kulinaričnih večerov, namenjenih ljubiteljem mesa in tradicionalnih okusov:

- 16. november 2024: Prvi kulinarični večer na turistični kmetiji Pri Andrejevih v Narinu.
- 20.–29. november 2024: Bistro Štorja v Postojni je gostil večere obogatene s tradicionalnimi mesnimi jedmi.
- 23. november 2024: V Notranjski hiši v Selščku so obiskovalci uživali v spajanju vin in kolin.

- 27. november 2024: Čukove koline s Kobalom in Devetakom v Restavraciji in pizzeriji Čuk v Postojni so bile ena od festivalskih posebnosti.
- 7. december 2024: Interaktivni dogodek Koline in vino v Gostilni Skok v Knežaku.

Festivalska gostinska ponudba

V sklopu festivala so od novembra 2024 do konca januarja 2025 izbrane gostilne in lokali ponujali posebne menije, ki so tradicionalne koline predstavili v sodobni obliki.

Poleg klasičnih pečenic, krvavic, svinjske prate, jetrc in ocvirkov s tradicionalnimi prilogami so bile na voljo tudi inovativne jedi, kot so ocvrti vampi, drožburger s svinjino, polenta s prekajeno klobaso ali pršutom.

Festivalski meniji so bili na voljo v:

- Turistični kmetiji Pri Andrejevih (Narin)
- Koči Mladika na Pečni rebri (Postojna)
- Restavraciji in Pizzeriji Čuk (Postojna)
- Oštariji Bolk (Hrenovice)
- Okrepčevalnici Kiosk (Postojna)
- Bar Bor (Postojna)
- Gostilni Špelca (Gornja Košana)
- Gostilnici Domin (Nova vas)

Za sladek zaključek festivala je s posebej pripravljenimi torticami poskrbela Kavarna Siesta v Postojni.

Festival koline Zeleni kras je v svoji jesensko-zimski izvedbi 2024 uspešno povezal tradicijo in sodobne kulinarne trende, spodbujal uporabo lokalnih sestavin in okrepil sodelovanje med gostinci, turisti ter lokalno skupnostjo.

Skozi izobraževalne delavnice, kulinarne večere in tematske menije je festival pritegnil obiskovalce in ljubitelje kulinarike, ki so lahko поближе spoznali dediščino kolin ter uživali v inovativnih gastronomskih doživetjih.

Festival je tako pripomogel k ohranjanju kulturne dediščine, hkrati pa utrdil prepoznavnost

Študijska tura Okusi Posavja za turistične ponudnike destinacije Zeleni kras

V četrtek, 5. decembra 2024, je RRA Zeleni kras organizirala študijski izlet v Posavje, ki se ga je udeležilo 23 turističnih ponudnikov, gostincev, predstavnikov kmetij, turističnih vodnikov, sobodajalcev in lokalnih turističnih organizacij. Udeleženci so spoznali koncept blagovne znamke Okusi Posavja in nekatere certificirane ponudnike, v Brežicah pa se seznanili z zgodbo kolektivne znamke po konceptu Izvorno slovensko Brežice Selection/Izbrano, katerega nosilec je ZPTM Brežice. Ogledali so si še Vodovodni stolp Brežice in pivovarno Reset Brewery.

Uvodoma je Ksenja Kragl (CPT Krško) predstavila koncept blagovne znamke Okusi Posavja. Igor Zorko, direktor Treh lučk je predstavil njihovo zgodbo, kateri je sledil ogled posestva ter predstavitev izdelkov Turistične kmetije Grobelnik, kjer iz grozdja pridelajo grozdni sok, vinjak, olje grozdnih pečk, kot tudi izdelke za kozmetiko. Nato je pot vodila na Grad Rajhenburg. Po kratki predstavitvi gradu in muzejskih zbirk ter pokušini penin v Peninoteki z vinarjema Albiana & Kozinc je sledilo kosilo v Restavraciji A3, ki je nosilka znaka Okusi Posavje kot Michelinovega priporočila. Damjan je med strežbo predstavil jedi in njihovo zgodbo. Vsi zgoraj našteti so certificirani ponudniki znamke Okusi Posavje.

V Brežicah pa smo slišali zgodbo kolektivne znamke po konceptu Izvorno slovensko BREŽICE SELECTION/IZBRANO, katerega je nosilec ZPTM Brežice. Po predstavitvi smo imeli voden ogled Vodovodnega stolpa Brežice in za konec Voden ogled pivovarne in degustacija piv v Reset Brewery.

Akademija RRA: Povezovanje regionalnega razvoja in upravljanja destinacije

Na Akademiji RRA, ki jo je 20. Februarja 2024 v Ekomuzeju pivških presihajočih jezer organiziral RRA GIZ, so udeleženci spoznali model upravljanja turistične destinacije Zeleni kras, vključno s prednostmi in izzivi. Udeleženci so ugotovili, da se velika večina sooča s podobnimi izzivi na področju upravljanja turističnih destinacij, med katerimi so najpogostejše težave s financiranjem, kadri ter pomanjkanjem kontinuitete dela s turističnimi ponudniki. Akademija je načrtala tudi nadaljnjo pot in tako predstavlja pomemben mejnik za regionalni razvoj in promocijo turizma destinacije.

Po uvodnem nagovoru direktorja RRA Zeleni kras, mag. Boštjana Požarja, ki je postavil upravljanje destinacije v širši zgodovinski in družbeni kontekst, je plasti organiziranosti, financiranja in aktivnosti na področju upravljanja destinacije Zeleni kras razgrnil Dejan Iskra.

Iskra je predstavil več ključnih področij – organizacijsko strukturo, aktivnosti in skupna prizadevanja. Ponudil je vpogled v ključno vlogo RRA Zeleni kras znotraj RDO in njeno interakcijo s ključnimi partnerji v občinah, regiji ter državi in razčlenil izvajanje programa RDO na štirih glavnih področjih: razvoj, promocija, izobraževanje in organizacijske dejavnosti. Poudaril je tudi mrežo sodelovanja, vključno s STO, MGRT, ZSST, občinami, informacijskimi ter kulturnimi centri (TIC-i), potovalnimi agencijami (TA) in turističnim gospodarstvom regije.

Ob pogovoru in mreženju sodelujočih predstavnikov regionalnih razvojnih agencij so ugotovili, da se velika večina prisotnih sooča s podobnimi izzivi na področju upravljanja turističnih destinacij, med katerimi so najpogostejše težave s financiranjem, kadri ter pomanjkanjem kontinuitete dela s turističnimi ponudniki.

Udeleženci Akademije so si ogledali tudi novi turistični pridobitvi v občini Pivka – Ekomuzej Pivških presihajočih jezer in DINA Center o velikih zvereh. Dogodek ni izpostavil le aktualnih uspehov RRA Zeleni kras, ampak je zarisal tudi pot za nadaljnji trajnostni turizem in regionalni razvoj.

Mednarodni dan turističnih vodnikov 2024

Ob Mednarodnem dnevu turističnih vodnikov so turistični vodniki Zelenega krasa pripravili 17 vodenj ki so potekala v tednu med 18. in 26. februarjem 2024. RRA Zeleni kras je sodelovala pri koordiniranju in promociji vključenih vodnikov in njihovih programov.

Izobraževanje je zaključila skupina 18 lokalnih turističnih vodnikov, ki jim bo pridobljena licenca omogočila vodenje turistov in obiskovalcev v občinah Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna. To je dobrodošla pridobitev v regiji, saj v zadnjih letih narašča povpraševanje po kakovostnih turističnih vodnikih, ki govorijo tuje jezike, zlasti italijansko, nemško in angleško.

Izobraževanje za pridobitev licence za lokalne turistične vodnike se je v sodelovanju s TA Autentica začelo v novembru 2023 in se je zaključilo konec januarja 2024. Tečaj je obsegal 11 tematskih sklopov predavanj v skupnem trajanju 35 ur. Udeleženci so na predavanjih spoznavali geografske značilnosti in glavne turistične znamenitosti destinacije Zeleni kras, zgodovinska dogajanja na območju ter naravno in kulturno dediščino območja, značilno kulinariko, etno botaniko in api turizem. Seznanjali so se z interpretacijo naravne in kulturne dediščine in vključevanjem zgodb v turistično vodenje, s tehnikami turističnega vodenja, s kodeksom turističnih vodnikov ter z delom v turistični agenciji. Pridobili so tudi znanje osnov prve pomoči na terenu.

Predavanja so potekala v živo v popoldanskih urah (termini in lokacije v priloženem programu izobraževanja) na različnih lokacijah po destinaciji. Tako so novopečeni vodniki že v času tečaja obiskali turistične zanimivosti, centre za obiskovalce ter ustanove, namenjene razvoju in promociji turizma v regiji.

Poenotenje Odloka o lokalni turistični vodniški službi na turističnem območju Zeleni kras

V letu 2024 so v občinah Bloke, Cerknica, Ilirska Bistrica, Loška dolina, Pivka in Postojna potekale predstavitve in usklajevanja besedila Odloka o lokalni turistični vodniški službi na turističnem območju Zeleni kras. Odlok, ki določa organizacijo, pogoje in nadzor nad lokalnim turističnim vodenjem, predstavlja pomemben korak k večji kakovosti vodenih turističnih doživetij ter profesionalizaciji turistične vodniške službe v regiji.

Proces priprave in sprejemanja odloka je vključeval več faz:

1. Priprava osnutka odloka – besedilo odloka je bilo pripravljeno na podlagi Zakona o spodbujanju razvoja turizma, Zakona o lokalni samoupravi in Zakona o prekrških, pri

čemer so bile upoštevane tudi smernice strateških turističnih dokumentov destinacije Zeleni kras.

2. Posvetovanje z občinskimi odbori in zainteresirano javnostjo – v začetnih fazah so potekala posvetovanja s strokovnimi odbori za turizem in lokalnim gospodarstvom, ki so podali predloge in dopolnitve.
3. Obravnava odloka na občinskih svetih vseh šestih občin – posamezne občine so na svojih sejah med majem in septembrom 2024 obravnavale in potrjevale besedilo odloka.
4. Končno potrjevanje besedila – po več usklajevanjih je bilo končno besedilo odloka potrjeno na vseh šestih občinskih svetih.
5. Objava odloka v Uradnem listu RS – po potrditvi na občinskih svetih je bil odlok uradno objavljen, kar pomeni, da je stopil v veljavo in postal pravno zavezujoč dokument.

Odlok določa organizacijo in vodenje lokalne turistične vodniške službe na območju destinacije Zeleni kras ter vzpostavlja jasne pogoje za opravljanje dejavnosti lokalnega turističnega vodenja.

Med ključnimi določbami so:

- Opredelitev lokalnega turističnega vodnika in pogoji za opravljanje dejavnosti.
- Strokovna usposobljenost in preizkus znanja, ki sta potrebna za pridobitev licence.
- Vodenje registra lokalnih turističnih vodnikov, ki ga organizirajo občine oziroma pooblaščen organizacija.
- Nadzor nad kakovostjo izvajanja turističnih vodenj in določbe o sankcijah v primeru kršitev.
- Obveznosti lokalnih turističnih vodnikov v zvezi z rednim poročanjem in podaljševanjem licence.
- Vloga Regionalne destinacijske organizacije Postojnska jama – Zeleni kras, ki bo skrbela za izvajanje strokovnih usposabljanj in preverjanje znanja.

S sprejetjem Odloka o lokalni turistični vodniški službi so občine na območju Zelenega krasa naredile pomemben korak k urejenemu in kakovostnemu sistemu turističnega vodenja. Odlok omogoča dvig profesionalnosti turističnih vodnikov, boljšo promocijo destinacije ter zagotavlja

enotne standarde turističnega vodenja, ki bodo prispevali k še večji privlačnosti regije za obiskovalce.

Ostale organizacijske aktivnosti:

- Udeležba na delavnici glede vzpostavitve kolesarskega produkta in konzorcija v sklopu Interbike III (daljinska povezava D7, Divača, 31.1.2024)
- Sodelovanje na srečanju ponudnikov v občini Postojna, ki gaje organiziral Visit Postojna (13.2.2024).
- Občni zbor društva za gostinstvo – predstavitev programa in usklajevanje za Festival divje hrane
- Predstavitev Strategije razvoja turizma občine Postojna (13.3.2024)
- Dvodnevna študijska tura za informatorje TIC Zeleni kras po vseh občinah Primorsko-notranjske regije (16.3. in 23.3.)
- Predstavitev programa dela RDO na srečanju ponudnikov Bloke, Cerknica, Loška dolina, 21.3.2024)
- Predstavitev destinacije na Kick OFF Meeting projekta SREST (občina Postojna in partnerji, 2.4.2024)
- Udeležba na uvodnem srečanju za pripravo RPP (turistične vsebine, 17.4.2024)
- Udeležba na novinarski predstavitvi v Postojnski jami
- Srečanje s turističnimi ponudniki Pivka (22.5.2024)
- Sodelovanje na okrogli mizi glede kolesarskih poti (23.5.2024, Vrhnika)
- Sestanek z vodilnimi destinacijami Mediteranske in kraške Slovenije
- Udeležba na akademiji RRA GIZ – Upravljanje turizma v zavarovanih območjih (Škocjanski zatok, 17.6.2024)
- Gostitev vodilnih destinacij Mediteranske in kraške Slovenije na gradu Prem (18.6.2024)
- Udeležba na Zaključnem dogodku Start TourismUP (19.6.2024)
- Udeležba na Blejskem Strateškem Forumu (3.9.2024 – tematika podatki na področju turizma in pogovori glede prihajajočih razpisov na področju turizma)
- Udeležba na Management akademiji STO (2., 16. in 17. 10. 2024)
- Sodelovanje v testni skupini Nacionalnega informacijskega sistema NIS na STO
- Sestanek partnerstva SRIPT – predstavitev letnega poročila in obvestilo glede ne potrditve delovanja v naslednjem obdobju.

- Družinska doživetja na Zelenem krasu (priprava pristajalne strani, priprava besedil in objave)
- Gostitev delegacije korejske univerze Joongbu (25.10.2024)
- Udeležba na drugem forumu gorskih območij v Delnicah (HR), 6.11.2024
- Udeležba na dogodku Varstvo narave v regiji (Ekomuzej Pivških presihajočih jezer, 7.11.2024)
- Sodelovanje v ocenjevalni komisija za izbor inovativnih turističnih produktov Ilirska Bistrica (8.11.2024)
- Izvedba študijske ture in ogledov primerov dobre prakse Kočevsko za Zavode in enote za turizem destinacije Zeleni kras (11.12.2024)
- Udeležba na otvoritvi TIC Lož (13.12.2024)
- Predstavitev odloka o lokalnem turističnem vodenju v Il. Bistrici (Odbor, in OS)
- Predstavitev odloka o lokalnem turističnem vodenju v Loški dolini (Odbor, in OS)
- Predstavitev strategije turizma ZK in odloka o vodenju Občina Cerknica (odbor in OS)
- Srečanje z MGTŠ Ministrom Hanom in Direktorico direktorata za turizem Dubravko Kalin v Loški dolini (7.5.2024)
- Dan EU na Reki – predstavitev sodelovanja in preteklih projektov destinacije Zeleni kras na programu Interrreg SI-HR
- Predstavitve odloka o lokalnem turističnemu vodenju občina Postojna
- Sestanek Okusi Notranjske (promocija dogodka in dopolnitve aktivnosti s kulinaričnim festivalom Zeleni kras)

Turistični utrip destinacije Zeleni kras

Prihodi in nočitve

V letu 2023 smo preko portala SURS zabeležili 236.232 prenočitev turistov in 148.110 prihodov. Odkar spremljamo statistiko obiskovalcev, so te številke rekordne, večje tudi od predkoronskega obdobja. V primerjavi z letom 2023 beležimo 9% več nočitev in 10% več prihodov tujih gostov. Struktura gostov po državi prihoda je 12% Slovenija, 89 % tujina, med njimi prve tri trge predstavljajo Nemčija, Italija in Francija.

Med najbolj zastopanimi državami so turisti iz **Nemčije, Italije, Francije, Nizozemske in Poljske**. Vse te države so v letu 2024 zabeležile porast prihodov in nočitev.

- **Nemčija** je ohranila vodilni položaj z **20.814** prihodi in **31.214** nočitvami.
- **Italija** je zabeležila **19.703** prihode, kar je občutno povečanje glede na leto 2022.
- **Francija** se je povzpela na tretje mesto, s kar **36% več** prihodi kot leta 2022.
- **Azijske države** so doživele močan porast zanimanja. Število prihodov turistov iz **Kitajske** se je povečalo z **232 na 2.189**, kar kaže na okrevanje tega trga po obdobju covid-19. **Južna Koreja** in **Japonska** sta prav tako izkazali povečano število obiskovalcev.

Podatki kažejo na **močno rast turistične privlačnosti** destinacije v letu 2024. Ključni trgi ostajajo Nemčija, Italija, Francija, Poljska in Madžarska, medtem ko se je število obiskovalcev iz Azije in Severne Amerike znatno povečalo.

Incoming turistična agencija Zeleni kras

RRA je leta 2018 vzpostavila incoming turistično agencijo, ki neposredno trži turistično ponudbo regije (predvsem preko spletnega portala www.zelenikras.si). Velik del povpraševanj RRA preusmeri direktno na turistične ponudnike, manjši del povpraševanj (praviloma tiste, ki vključujejo več turističnih ponudnikov) pa prevzame sama. Nadaljuje se trend povpraševanj po aktivnostih v naravi - kolesarstvu, pohodništvu in obisku jam - predvsem alternativnih doživetjih. Največ povpraševanja je za opazovanje medveda, sledi Planinska jama s 7-8 urnim alternativnim obiskom jame s čolnom, obisk Križne jame, jahanje in pa po kolesarskih zemljevidih destinacije.

V letu 2024 smo prejeli 51 povpraševanj, 9 je bilo potrjenih in realiziranih. 12 povpraševanj pa smo posredovali direktno ponudnikom (npr. vstopnina v Križno jamo ipd.).

To znaša glede na leto 2023 49 % manj prejetih povpraševanj, hkrati pa 69 % več potrditev in realiziranih programov in istočasno 54 % več gostov (127 gostov) iz naslova realizacije agencije. V letu 2024 smo izdali za 6.057,00 EUR računov (3,7 % več kot v letu 2023) od tega smo v lokalno okolje lokalnim ponudnikom (nastanitve, storitve, vodniki, vstopnine...) plačali storitve v višini 5.099,22 EUR (skoraj 13 % več kot v letu 2023). Po plačilu DDV je realiziran dobiček iz naslova agencijske dejavnosti 785,07 EUR (kar znaša 27 % manj kot v letu 2023). Povprečna poraba gosta na dan za leto 2024 je bila nižja, in sicer 47,96 € (kar je 33% manj kot v letu 2023).